

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-50>

УДК 336.02:658.114.5:35.073.5

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ДЕТЕРМІНАНТ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ І ДЕРЖАВИ

THE IMPACT OF FINANCIAL DETERMINANTS ON THE EFFECTIVENESS OF INSTITUTIONAL INTERACTION BETWEEN BUSINESS AND THE STATE

Скиба Ганна Іванівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3751-0082>

Каліна Ірина Іванівна

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>

Брюховецька Ірина Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської та страхової справи,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1469-1485>

Skyba Hanna, Kalina Iryna, Briukhovetska Iryna

Educational and Scientific Institute of Management, Economics and Business,
Private Joint-Stock Company "Higher education institution
"Interregional Academy of Personnel Management"

У статті досліджено вплив фінансових детермінант на ефективність інституційної взаємодії бізнесу і держави. Визначено ключові фактори, що формують результативність співпраці, зокрема податково-бюджетну політику, інвестиційно-кредитні механізми та розвиток фінансової інфраструктури. Проаналізовано наукові підходи до оцінювання ролі фінансових важелів у державно-приватній взаємодії та окреслено невирішені аспекти проблеми, пов'язані з комплексним урахуванням детермінант у моделюванні бізнес-процесів. Обґрунтовано значення прямого та опосередкованого впливу фінансових чинників на рівень інституційної довіри, інвестиційний клімат і прозорість фінансової системи. Зроблено висновок, що ефективне використання фінансових детермінант є необхідною умовою формування збалансованої моделі партнерства держави і бізнесу, спрямованої на економічне зростання та стабільність фінансової системи.

Ключові слова: фінансові детермінанти, інституційна взаємодія, бізнес і держава, податково-бюджетна політика, інвестиційно-кредитні механізми, фінансова інфраструктура, державно-приватне партнерство.

The article examines the impact of financial determinants on the effectiveness of institutional interaction between business and the state. The study emphasizes that financial determinants represent a system of factors influencing the stability, transparency, and efficiency of cooperation between private and public sectors. In modern conditions

of globalization, digital transformation, and economic uncertainty, the role of such determinants is steadily growing. The article identifies three main groups of financial determinants that directly affect institutional interaction: fiscal and budgetary policy, investment and credit mechanisms, and the development of financial infrastructure and institutions. Fiscal and budgetary policy defines the level of tax burden, transparency of financial flows, and state support programs for business, which in turn determines the level of trust in public institutions. Investment and credit mechanisms create opportunities for business access to resources, but their limited development in many countries still constrains private sector initiatives. The development of financial infrastructure, including banking institutions, regulatory agencies, insurance and investment markets, as well as the implementation of digital financial tools, contributes to the acceleration of interaction and the formation of a favorable investment climate. It is noted that financial determinants can have both direct influence (through tax rates, subsidies, credit support) and indirect influence (through institutional trust, investment attractiveness, and the level of financial transparency). The novelty of the research lies in emphasizing the necessity of integrating financial determinants into the modeling of business processes of state–business cooperation. The study proposes considering financial determinants as a systemic element that ensures balance of interests and effective interaction between public authorities and private entities. The conclusions highlight that comprehensive and consistent application of financial determinants creates conditions for strengthening competitiveness of enterprises, stabilizing state finances, and achieving sustainable economic development. Further research directions are connected with the development of economic and mathematical models for assessing the impact of financial determinants and with the study of digital financial instruments within public–private partnerships.

Keywords: financial determinants, institutional interaction, business and the state, fiscal and budgetary policy, investment and credit mechanisms, financial infrastructure, public-private partnership.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної економічної нестабільності, зростання геополітичних ризиків та посилення інтеграційних процесів особливого значення набуває проблема узгодження інтересів бізнесу та держави. Світова практика доводить, що ефективне партнерство між цими двома суб'єктами є запорукою формування стійкої фінансової системи та забезпечення довгострокового економічного зростання. Водночас відсутність дієвих механізмів координації, надмірна зарегульованість або, навпаки, недостатність регуляторного впливу держави призводять до виникнення фінансових дисбалансів, падіння рівня інвестиційної активності та втрати конкурентних позицій підприємств.

У даному контексті визначальну роль відіграють фінансові детермінанти, які задають рамки та напрямки розвитку інституційної взаємодії. До них відносяться податкова політика, що визначає податкове навантаження на бізнес та стимули для його розвитку; бюджетно-кредитні механізми, які впливають на можливості доступу підприємств до фінансових ресурсів; інвестиційний клімат, що формує передумови для притоку капіталу; а також система державного фінансового регулювання, яка забезпечує баланс між економічною свободою бізнесу та суспільними інтересами [6; 14].

Проблема полягає в тому, що зазначені фінансові чинники не завжди діють узгоджено, що створює протиріччя у відносинах між державою та бізнесом. Нерідко державні інституції, намагаючись вирішити нагальні

соціально-економічні завдання, застосовують інструменти, які знижують гнучкість та адаптивність бізнесу до ринкових викликів. З іншого боку, приватний сектор у своїй діяльності прагне мінімізувати витрати та податкове навантаження, що може суперечити потребам держави у забезпеченні доходів бюджету та фінансуванні суспільно значущих програм [7; 12].

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю пошуку оптимальних моделей фінансової взаємодії, які дозволять досягти балансу інтересів бізнесу та держави. Це передбачає удосконалення системи фінансового регулювання, розвиток інституцій довіри, формування сприятливого інвестиційного середовища та створення таких умов, за яких фінансові детермінанти виступатимуть не бар'єрами, а каталізаторами соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика взаємодії бізнесу і держави в контексті фінансових механізмів активно досліджується як зарубіжними, так і українськими науковцями. У працях Дж. Стігліца [15], М. Портера та Й. Шумпетера [3] розглядаються питання ролі держави у створенні сприятливого фінансового середовища, забезпечення конкурентоспроможності та стимулювання інноваційного розвитку економіки. Вагомий внесок у дослідження інституційних аспектів партнерства держави і бізнесу зробили Р. Даль [2], М. Олсон [3], Д. Труман [5], які акцентували увагу на ролі інтересів та колективних дій у формуванні політики.

Українські вчені, зокрема О. Амоша, Т. Клебанова, С. Лондар, аналізують інституційні засади партнерства держави і бізнесу, податкові та інвестиційні стимули, а також вплив фінансової політики на розвиток підприємництва [7; 8]. У роботах І. Васильчука [6] увага приділяється фінансовим детермінантам корпоративної соціальної діяльності, а дослідження О. Сенишин, Н. Ільків та Є. Уголькова [12] висвітлюють стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в умовах динамічних змін.

Окремі науковці підкреслюють важливість розвитку державно-приватного партнерства як інструмента модернізації економіки [9, 13]. Зокрема, у монографії під редакцією І. Грищенка [13] визначено стратегічні орієнтири партнерства держави, бізнесу та науки у контексті повоєнного відновлення України. Дослідження З. Юринець, В. Круглякової та І. Мищишина [16] демонструють важливість активізації інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання як фінансово-економічного чинника їхньої ефективності.

Разом з тим, попри значну кількість праць, недостатньо висвітленими залишаються аспекти комплексного оцінювання фінансових детермінант у моделюванні інституційної взаємодії бізнесу і держави. Зокрема, відсутні системні підходи до визначення впливу податкової, бюджетної та кредитно-інвестиційної політики на формування ефективних механізмів партнерства. Це обумовлює потребу у подальших дослідженнях, спрямованих на поглиблення теоретико-методологічних основ та практичне моделювання взаємодії державних і бізнесових структур в умовах фінансової нестабільності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність широкого спектра наукових праць, поза увагою дослідників залишаються питання:

- інтеграції фінансових детермінант у систему моделювання бізнес-процесів державно-приватної взаємодії;
- розробки методологічних підходів до оцінювання впливу окремих фінансових факторів (податкових, інвестиційних, бюджетних) на ефективність партнерства;
- врахування цифровізації фінансової сфери у формуванні нових форматів співпраці бізнесу і держави.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу фінансових детермінант на ефективність інституційної взаємодії бізнесу

і держави, а також обґрунтування теоретико-методичних підходів до підвищення результативності державно-приватної співпраці з урахуванням сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансові детермінанти у процесі інституційної взаємодії бізнесу і держави є системоутворюючими чинниками, що визначають рівень ефективності партнерства між приватним і державним секторами. Вони формують не лише економічні умови функціонування підприємств, а й впливають на соціально-економічну стабільність суспільства в цілому. У цьому контексті фінансові важелі можна розглядати у кількох взаємопов'язаних площинах, кожна з яких має свій специфічний вплив на результативність інституційної взаємодії [10].

Передусім, важливе значення має податково-бюджетна політика, оскільки саме вона визначає умови формування доходів підприємств, рівень податкового навантаження та стимули для інноваційної активності. Прозора, справедлива і прогнозована система оподаткування виступає основою довіри бізнесу до держави та створює передумови для довгострокового планування. Навпаки, часті зміни податкового законодавства, надмірна фіскалізація або відсутність стимулів для інновацій та модернізації виробництва стають бар'єрами для розвитку підприємництва. У цьому аспекті податково-бюджетна політика виконує двоїсту функцію: з одного боку, вона наповнює державний бюджет, забезпечуючи фінансування соціальних і стратегічних програм, а з іншого – має стимулювати бізнес до інвестування у нові проекти, підвищення продуктивності праці та інтеграцію у міжнародні ринки [10; 11].

Не менш важливими є інвестиційно-кредитні механізми, що визначають можливості залучення фінансових ресурсів у реальний сектор економіки. Для сталого економічного розвитку необхідне функціонування широкого спектра фінансових інструментів, включно з банківським кредитуванням, державними гарантіями, венчурним капіталом та механізмами державно-приватного партнерства. Водночас вітчизняна практика свідчить про низький рівень розвитку венчурного фінансування, обмежений доступ малих і середніх підприємств до кредитних ресурсів, а також недостатню ефективність державних програм підтримки інновацій. Це призводить до ситуації, коли перспективні бізнес-ініціативи залишаються нереалізованими через нестачу

фінансової підтримки. Налагодження ефективних інвестиційно-кредитних механізмів стає необхідною умовою для посилення партнерських зв'язків між державою та бізнесом, адже дозволяє спрямовувати ресурси у пріоритетні галузі та проекти, що мають стратегічне значення для економіки.

Третім вагомим елементом виступає фінансова інфраструктура та інституції, які забезпечують практичну реалізацію фінансової взаємодії. Йдеться не лише про розвинену банківську систему, ринки капіталу чи діяльність державних агентств підтримки підприємництва, а й про сучасні цифрові платформи, що забезпечують прозорість фінансових операцій, зменшують трансакційні витрати та розширюють доступ бізнесу до фінансових ресурсів [9]. Цифровізація фінансових процесів стає ключовим чинником підвищення ефективності інституційної взаємодії, оскільки вона мінімізує вплив людського фактора, підвищує швидкість прийняття рішень і знижує корупційні ризики. Розвинена фінансова інфраструктура створює базу для довіри між бізнесом та державою, а також забезпечує належний рівень фінансової прозорості, що є важливою передумовою для залучення іноземних інвестицій.

Умовно можна виділити два типи впливу фінансових детермінант на інституційну взаємодію. Прямий вплив реалізується через конкретні фінансові інструменти – податкові ставки, бюджетні дотації, державні субсидії, пільгові кредити та інші форми безпосередньої підтримки або обмеження діяльності бізнесу. Опосередкований вплив проявляється у створенні загального інституційного середовища – формуванні рівня інвестиційного клімату, підвищенні або зниженні інституційної довіри, забезпеченні фінансової стабільності та прозорості. Власне, саме опосередкований вплив має більш тривалий і системний характер, оскільки він визначає правила гри для всіх економічних агентів та формує загальну культуру взаємодії бізнесу і держави.

Запровадження інтегрованих моделей державно-приватної співпраці потребує пошуку балансу інтересів, у якому фінансові детермінанти відіграють центральну роль. Лише за умови їх узгодженого функціонування можливо досягти синергії між потребами держави у стабільних фінансових надходженнях та прагненням бізнесу до розвитку і зростання конкурентоспроможності. Використання фінансових важелів як інструментів партнерства, а не протистояння, дозволяє створити

умови для стабілізації державних фінансів, активізації інвестиційної діяльності та посилення інтеграції національної економіки у світовий економічний простір.

У контексті дослідження важливо розробити інтегровану модель державно-приватної співпраці, яка враховувала б ключові фінансові детермінанти та забезпечувала баланс інтересів між бізнесом і державою. Така модель має поєднувати податкові стимули, кредитно-гарантійні механізми, спільне інвестування та цифровізацію фінансових процесів. Узагальнена структура запропонованої моделі представлена у таблиці 1.

Дані таблиці свідчать, що інтегрована модель фінансово-інвестиційного партнерства «Бізнес-Держава» ґрунтується на взаємодоповненні ролей держави і бізнесу у сфері фінансів. Податкові стимули дозволяють підприємствам зменшити витрати та спрямувати вивільнені ресурси на інноваційний розвиток, тоді як держава отримує можливість орієнтувати інвестиційні потоки у стратегічно важливі напрями. Кредитно-гарантійна підтримка знижує фінансові ризики бізнесу, розширює доступ до банківських ресурсів і водночас стимулює фінансові установи до активнішого кредитування.

Особливе значення у запропонованій моделі має спільний інвестиційний фонд, який дозволяє акумулювати кошти різних джерел і спрямовувати їх на реалізацію масштабних проєктів, що перевищують фінансові можливості окремих компаній або держави. Це створює умови для розвитку інфраструктури, зеленої енергетики, цифрових технологій та інших сфер, критично важливих для підвищення конкурентоспроможності економіки.

Окремим блоком виступають цифрові платформи взаємодії, які забезпечують прозорість фінансових процесів, підвищують рівень довіри та зменшують трансакційні витрати. Вони виступають інструментом контролю і водночас засобом налагодження ефективної комунікації між бізнесом і державою.

Таким чином, запропонована модель демонструє, що саме фінансові детермінанти є центральною ланкою інституційної взаємодії. Їх інтегроване застосування дозволяє не лише досягти короткострокових економічних ефектів, але й закласти основу для довгострокового соціально-економічного розвитку країни.

Отже, фінансові детермінанти виступають не лише регуляторами економічних процесів, але й своєрідними каналами комунікації між

Таблиця 1

Інтегрована модель фінансово-інвестиційного партнерства «Бізнес–Держава»

Елемент моделі	Роль держави	Роль бізнесу	Фінансові детермінанти	Очікувані результати
Податкові стимули	Надання податкових пільг, прискорена амортизація, відстрочка платежів	Інвестування у пріоритетні галузі (інновації, енергозбереження, цифровізація)	Податкова політика	Зниження податкового навантаження, стимулювання інновацій
Кредитно-гарантійна підтримка	Надання державних гарантій за кредитами, компенсація частини відсоткової ставки	Використання кредитних ресурсів для розширення виробництва та модернізації	Бюджетно-кредитні механізми	Доступ бізнесу до дешевших кредитів, зростання інвестиційної активності
Спільний інвестиційний фонд «Бізнес–Держава»	Формування частини фонду з держбюджету, забезпечення прозорого управління	Внесення приватного капіталу, участь у фінансуванні проєктів	Інвестиційний клімат, фінансова інфраструктура	Реалізація інфраструктурних та соціально значущих проєктів
Цифрові платформи взаємодії	Запровадження електронного моніторингу, прозорих процедур	Використання цифрових сервісів для співпраці	Рівень цифровізації фінансових процесів	Підвищення прозорості, зменшення транзакційних витрат, зміцнення довіри

Джерело: розроблено авторами

державою та бізнесом. Їх раціональне використання створює основу для зміцнення інституційної довіри, забезпечує передбачуваність економічної політики та сприяє формуванню стабільного середовища для довгострокового розвитку країни.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що фінансові детермінанти відіграють ключову роль у формуванні ефективної інституційної взаємодії бізнесу і держави. В умовах глобальної економічної нестабільності та посилення інтеграційних процесів саме податково-бюджетна політика, інвестиційно-кредитні механізми, розвиток фінансової інфраструктури й рівень цифровізації фінансових процесів визначають результативність партнерських відносин. Встановлено, що фінансові фактори впливають як безпосередньо (через податкові ставки, бюджетні дотації, кредитні ресурси), так і опосередковано (через інституційну довіру, інвестиційний клімат, прозорість фінансової системи).

Розроблена інтегрована модель фінансово-інвестиційного партнерства «Бізнес–Держава» показала, що гармонізація інтер-

есів можлива лише за умови поєднання податкових стимулів, кредитно-гарантійних інструментів, спільного інвестування та цифрових платформ взаємодії. Такий підхід створює синергетичний ефект, забезпечуючи водночас конкурентоспроможність бізнесу та стабілізацію державних фінансів. Особливе значення має спільний інвестиційний фонд, який дозволяє акумулювати ресурси різних учасників і спрямовувати їх на реалізацію стратегічно важливих проєктів. Не менш важливими є цифрові механізми адміністрування та контролю, що підвищують прозорість процесів і зміцнюють інституційну довіру.

Недостатня увага до комплексного врахування зазначених фінансових детермінант знижує результативність співпраці, обмежує інвестиційний потенціал економіки та гальмує структурні перетворення. Тому формування дієвих моделей державно-приватного партнерства має спиратися на системне поєднання фінансових важелів, інституційних механізмів та цифрових інструментів.

Подальші наукові розвідки доцільно зосередити на розробці економіко-математичних моделей для кількісного оцінювання впливу

фінансових детермінант на ефективність співпраці бізнесу і держави. Перспективним напрямом також є вивчення потенціалу цифрових фінансових технологій (FinTech,

блокчейн, смарт-контракти) у контексті забезпечення прозорості, довіри та підвищення ефективності інтегрованих моделей державно-приватної взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bentley A. The process of government. A study of social pressures. Cambridge, 1967. 502 p.
2. Dahl R. Polyarchy: Participation and opposition. New Haven: Yale University Press, 1971. 257 p.
3. Olson M. The logic of collective action. Public goods and the theory of groups. Cambridge, 1965. 186 p.
4. Schmitter Ph. C., Streeck W. The organization of business interests. Studying the associative action of business in advanced industrial societies. *MPIfG Discussion Paper*. 1999. Paper 99. URL: http://www.mpi-fgkoeln.mpg.de/pu/mpifg_dp/dp99-1.pdf
5. Truman D. The governmental process: political interests and public opinion. 2nd ed. New York, 1971. 627 p.
6. Васильчук І.П. Фінансові детермінанти результативності корпоративної соціальної діяльності компаній в Україні: методика та результати емпіричного дослідження. *Бізнес Інформ*. 2016. № 1. С. 153–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_1_25
7. Дикань В. Л., Толстова А. В. Розвиток економіки України на основі принципу рівноправності відносин держави, бізнесу та суспільства. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2018. № 63. С. 9–19.
8. Москальов М.А., Москальов А.А. Моделі взаємодії бізнесу і держави в умовах сучасних трансформацій. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 14–18.
9. Нормативно-правові акти ДПП. URL: <https://www.me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=c5fe4de5-3213-413e-ac82-71fef98f6933&title=oznakiderzhavnoprivatnogopartnerstva>
10. Правляча еліта сучасної України: аналітична доповідь № 10 / М. Шульга, О. Потехін, Н. Бойко, О. Парохонська, Т. Шульга. Київ : Фонд Ф. Еберта, 1998. 68 с.
11. Розанвалон П. Демократична легітимність. Київ: Києво-Могилянська академія, 2009. 287 с.
12. Сенишин О. С., Ільків Н. В., Угольков Є. О. Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. С. 546–555. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-94>
13. Стратегічні орієнтири розвитку партнерства держави, бізнесу та науки в контексті повоєнного відновлення України: монографія / за ред. І. М. Грищенка, А. О. Касич, І. О. Тарасенко. Київ : КНУТД, 2023. 267 с.
14. Формування великого приватного капіталу в Україні / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховода, Л. З. Суплін. Київ : Міленіум, 2004. 90 с.
15. Фрідман М. Капіталізм і свобода. Київ : Дух і літера, 2010. 319 с.
16. Юринець З. В., Круглякова В. В., Мицишин І. Р. Стратегічні підходи до розвитку суб'єктів господарювання на основі активізації використання їх інноваційного потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 3 (131). С. 121–125.

REFERENCES:

1. Bentley A. (1967) *The process of government: A study of social pressures*. Cambridge.
2. Dahl R. (1971) *Polyarchy: Participation and opposition*. New Haven: Yale University Press.
3. Olson M. (1965) *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Cambridge.
4. Schmitter Ph. C., Streeck W. (1999) *The organization of business interests: Studying the associative action of business in advanced industrial societies* [Studying the associative action of business in advanced industrial societies]. MPIfG Discussion Paper 99. Available at: http://www.mpi-fgkoeln.mpg.de/pu/mpifg_dp/dp99-1.pdf
5. Truman D. (1971) *The governmental process: Political interests and public opinion* (2nd ed.). New York.
6. Vasylychuk I. P. (2016) Finansovi determinanty rezul'tatyvnosti korporatyvnoi sotsial'noi diial'nosti kompanii v Ukraini: Metodyka ta rezultaty empyrychnoho doslidzhennia [Financial determinants of the effectiveness of corporate social activity of companies in Ukraine: Methodology and results of empirical research]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 1, pp. 153–162. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_1_25
7. Dykan V. L., Tolstova A. V. (2018) Rozvytok ekonomiky Ukrainy na osnovi pryntsyphu rinvopravnosti vidnosyn derzhavy, biznesu ta suspil'stva [Development of Ukraine's economy based on the principle of equality in state, business and society relations]. *Visnyk ekonomiky transportu ta promyslovosti – Bulletin of Transport and Industry Economics*, vol. 63, pp. 9–19.

8. Moskalov M. A., Moskalov A. A. (2016) Modeli vzaiemodii biznesu i derzhavy v umovakh suchasnykh transformatsii [Models of interaction between business and the state in modern transformation conditions]. *Ekonomika i suspil'stvo – Economy and Society*, no. 5, pp. 14–18.
9. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. (n.d.) Normatyvno-pravovi akty DPP [Legislative and regulatory acts of PPP]. Available at: <https://www.me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=c5fe4de5-3213-413e-ac82-71fef98f6933&title=oznakiderzhavnoprivatnogopartnerstva>
10. Shulga M., Potiekhin O., Boiko N., Parokhonska O., Shulga T. (1998) Pravliacha elita suchasnoi Ukrainy: Analitichna dopovid' №. 10 [Ruling elite of modern Ukraine: Analytical report №. 10]. Kyiv: F. Ebert Foundation.
11. Rosanvalon P. (2009) Demokratychna lehitymnist' [Democratic legitimacy]. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy.
12. Senyshyn O. S., Ilkiv N. V., Uholkov Ye. O. (2023) Stratehichni napriamy vzaiemodii biznesu, hromadskykh orhanizatsii i derzhavy v chasy dynamichnykh zmin [Strategic directions of interaction between business, NGOs and the state in times of dynamic change]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and Society*, vol. 56, pp. 546–555. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-94>
13. Hryshchenko I. M., Kasych A. O., Tarasenko I. O. (Eds.) (2023) Stratehichni oriientyry rozvytku partnerstva derzhavy, biznesu ta nauky v konteksti povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Strategic guidelines for the development of state, business and science partnership in the context of post-war recovery of Ukraine]. Kyiv: KNUTD.
14. Paskhaver O. Y., Verkhovoda L. T., Suplin L. Z. (2004) Formuvannia velykoho pryvatnoho kapitalu v Ukraini [Formation of big private capital in Ukraine]. Kyiv: Milenium.
15. Friedman M. (2010) Kapitalizm i svoboda [Capitalism and freedom]. Kyiv: Dukh i litera.
16. Yurinets Z. V., Kruhljakova V. V., Myshchysyn I. R. (2018) Stratehichni pidkhody do rozvytku subiektiv hospodariuvannia na osnovi aktyvizatsii vykorystannia yikh innovatsiinoho potentsialu [Strategic approaches to the development of business entities based on the activation of their innovation potential]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, vol. 3(131), pp. 121–125.